

Henrik Gustafsson
20.4.2022

Eduskunnan lakivaliokunta

LaV@eduskunta.fi

Paikka: eduskunnan lakivaliokunnan kokous 22.4.2022 klo 9:15

Asia: HE 13/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle seksuaalirikoksia koskevasi lainsäädännöksi

Invalidiliitto kiittää lausuntopyynnöstä ja asiantuntijakutsusta saapua eduskunnan lakivaliokunnan kuultavaksi. Invalidiliitto on fyysisesti vammaisten ja toimintaesteisten ihmisten valtakunnallinen vaikuttamisen ja palvelutoiminnan monialajärjestö. Liitto edistää ja kehittää fyysisesti vammaisten ja toimintaesteisten henkilöiden mahdollisuuksia osallistua, liikkua ja elää täysipainoista elämää. Invalidiliitossa on lähes 27 000 henkilöjäsentä ja 143 jäsenyhdistystä.

Yleistä

Invalidiliitto toteaa yleisesti, että rikoslain seksuaalirikossäännösten kokonaisuudistus on kannatettava ja yhteiskunta osoittaa monin pykälämuutoksien ja uudistuksien seksuaalirikosten paheksuttavuutta yhteiskunnassa ja vahingollisuutta seksuaalirikosten uhrien elämään. Raiskausrikostunnusmerkistön muuttaminen suostumusperusteiseksi on oikea suunta.

Seksuaalisen hyväksikäytön vammaisia koskeva erityissääntely kumottava (RL 20:5.1 alakohta 3)

Invalidiliitto keskittyy rikoslain 20 luvun 5 pykälän 1 momentin alakohdan 3) seksuaalisen hyväksikäytön tunnusmerkistöön erityisesti vammaisten ihmisten osalta. Yhteiskunnan pitäisi suojata vammaisten ihmisten seksuaalista itsemääräämisoikeutta. Täysi-ikäisellä vammaisella on oikeus päättää seksuaalisesta kanssakäymisestään. Tämä seikka tuodaan rikoslaissa esiin seksuaalisen hyväksikäytön yksityiskohtaisissa perusteluissa, mutta oikeammin jo lakiesityksen vaikutusten arvioinneissa tulisi tehdä vammaisvaikutusten arviointi eli mikä merkitys lakiesityksellä on vammaisten ihmisten elämään taustana YK:n vammaisyleissopimus.

Henrik Gustafsson
20.4.2022

Invalidiliitto katsoo, että lakiesityksen sisältämä seksuaalisen hyväksikäytön tunnusmerkistö on aivan liian laaja, joka käsittää tahdonvastaisen sukupuoliyhteyden ja kaikki muut seksuaaliteot. Tämä on oikeudellisesti ongelmallista, koska esimerkiksi törkeää seksuaalisen hyväksikäytön tekemuotoa ei ole säädetty ja aiheuttaa helposti tulkintaongelmia lainsoveltajalle.

Seksuaalirikossääntelyn tulisi antaa ennakolta oikeussuojaa yhdenvertaisesti riippumatta, missä toimintaympäristössä seksuaalirikos tapahtuu. Invalidiliitto katsoo, että nykytilanne, jossa vammaiset laitoksissa ovat eriarvoisessa asemassa suhteessa niiden ulkopuolella oleviin, on ongelmallinen ja eriarvoistava.

Lakiesityksestä käy ilmi, että raiskauksen tunnusmerkistö on muuttumassa suostumusperusteiseksi ja seksuaalisesta kajoamisesta säädetään omassa tunnusmerkistössä, niin Invalidiliiton mielestä on aika kumota seksuaalisen hyväksikäytön vammaisia koskeva erityissääntely. Joka tapauksessa seksuaaliseen hyväksikäyttöön kuuluu tekijän vallan väärinkäyttö, joka olisi huomioon otettavissa raiskaus- ja seksuaalisen kajoamisen sääntelyssä. Myös seksuaalisessa hyväksikäytössä on kyse tekijän tahallisuuden arvioinnista ja siitä, oliko uhri aidosti suostunut seksuaaliseen kanssakäymiseen. Aiempi sanamuoto seksuaalisessa hyväksikäytössä oli ”taivuttaa”. Lakiesityksessä käytetään termiä ”saa osallistumaan”, mikä kuvautuu rikoksen uhrin tahdonmuodostuksen murtamiselta ja seksuaaliselta väkivallalta.

Ainoa merkittävä muutos lakiesityksen seksuaalisen hyväksikäytön sääntelyssä olisi rangaistuksen korottaminen sakoista 4 kuukauden vankeuteen rangaistuksen alarajassa, mikä myös on oikeuskäytännössä yläraja. Seksuaalisen hyväksikäytön ankarin rangaistus olisi 4 vuotta, kuten nykyisin. Kaikista suurin epäsuhta vallitsee kuitenkin laitoksessa olevan vammaisen ihmisen oikeushyvän ja laitoksen ulkopuolella olevan oikeushyvän välillä, koska tahdonvastainen sukupuoliyhteys raiskauksena arvioituna olisi peräti 1 vuodesta 6 vuoteen vankeutta.

Invalidiliitto katsoo, että vammaisten ihmisten seksuaalisen itsemääräämisoikeuden turvaaminen yhdenvertaisesti edellyttää rikoslain seksuaalisen hyväksikäytön 20 luvun 5 §:n 1 momentin 3) alakohdan kumoamista, koska se asettaa perusteetta laitoksessa tai sairaalassa olevan vammaisen ihmisen eriarvoiseen asemaan suhteessa laitoksen tai sairaalan ulkopuolella olevan vammaisen seksuaalisen itsemääräämisoikeuden turvaamiseen. Tämä näkyy juuri eri seksuaalirikosten sanktioankaruudessa. Invalidiliiton mielestä seksuaalista itsemääräämisoikeutta loukkaava teko, kuten esimerkiksi tahdonvastainen sukupuoliyhteys, tulee olla yhtä ankarasti rangaistava riippumatta siitä, onko vammaisen ihminen sairaalassa, laitoshoidossa tai niiden ulkopuolella.

Lopuksi

YK:n vammaisyleissopimus edellyttää toimia, jotta vammaisten hyväksikäyttöön ja väkivaltaan puututaan tehokkaasti lainsäädännössä ja oikeuskäytännössä. Erityisesti

Henrik Gustafsson
20.4.2022

vammaiset naiset ja tytöt kokevat seksuaalista häirintää ja seksuaalista väkivaltaa muita naisia ja tyttöjä enemmän. CEDAW -komitea on antanut Suomelle suosituksen muuttaa rikoslain seksuaalirikossäännöksiä.

Helsingissä 20. huhtikuuta 2022

INVALIDILIITTO RY

Janne Juvakka

Laura Andersson

toimitusjohtaja

yhteiskuntasuhdejohtaja

Lisätietoja: Henrik Gustafsson, lakimies, henrik.gustafsson@invalidiliitto.fi